

## Het jaar van de boerenzwaluw (special van het Vogeljaar)

Het Vogeljaar jaargang 59 (nr. 3), juni 2011 Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming. 162 pagina's. Samenstellers van dit nummer zijn Rob Kole en Dick Jonkers

*Dick Jonkers* schrijft over het 'Ecologisch profiel van de boerenzwaluw'. Hij toont aan in zijn bijdrage, dat deze per week 50.000 insecten verslindende vogel een risicovol bestaan leidt. Op reis tussen West-Afrika en West-Europa sneuvelt een groot deel van de jonge vogels door te weinig gevleugelde insecten, wat weer te wijten is aan periodieke droogte.

Bekijk je op Wikipedia het verspreidingskaartje van boerenzwaluwen op de wereld, dan zie je dat Nederland geen bijzondere plek inneemt. De boerenzwaluw komt voor op alle continenten van de wereld. Alleen niet in Nieuw Zeeland en van Australië is alleen de noordrand rijk genoeg aan insecten.

*Jenny De Laet* verraadt in de titel van haar hoofdstuk haar zuidelijke afkomst direct door het jaar van de boerenzwaluw '*Keitof*' te noemen. Jenny neemt je mee in haar verhaal over deze luchtacrobaat, ze vertelt er meeslepend over. De aantalsontwikkeling van de boerenzwaluw in Vlaanderen laat zien dat deze sinds de jaren zeventig gedecimeerd is. Wat moet je nu doen om het deze kleine insectenverdelger naar de zin te maken? De Laet noemt een paar maatregelen, die meewerken aan een beter broedsucces: de schuur of garage waarin gebroed wordt moet dag en nacht bereikbaar zijn, maak daarvoor een luikje van 15 bij 13 cm breed. Maak een

modderpoeltje in de buurt, de modder is het bouw materiaal voor het nest. En zaai tenslotte planten en kruiden, waar veel insecten op afkomen.

De grote, moderne loopstallen zijn ook goed bereikbaar voor predators, zoals eksters en kerkuilen. Maar samen staan de boerenzwaluwen sterk, met 'mobbing gedrag' zijn ze in staat om met elkaar een indringer te verjagen.

Ouderwetse kleinschalige boerenbedrijfjes zijn ook in Vlaanderen op hun retour. Gebrek aan aanpassingsvermogen kan je de boerenzwaluw niet verwijten, maar de moderne landbouwbedrijven met grote, gesloten metalen loodsen, verharde erven, monotone graslanden en het veelvuldig gebruik van gif, al die veranderingen zijn toch wat te drastisch geweest voor dit dappere intercontinentale vogeltje van 20 gram.

De Laet schrijft verder dat het verdrogen van rivieren in Centraal Afrika leidt tot minder slaapplekken voor de boerenzwaluwen. Er zijn dan minder rietvelden langs de rivieren. En na de levensbedreigende tocht de insecten achterna, waarbij de oprukkende woestijn een steeds groter obstakel vormt, naar de wintergebieden in Mali en Congo, zien we slechts twintig procent van de dit jaar geboren jongen het komend jaar terug in ons land.

Chris van Turnhout & Bennie van den Brink van Sovon hebben hard gewerkt en gerekend

om de boerenzwaluwgegevens uit de jaren 90 te ordenen, waardoor 'Trends in broedsucces van de boerenzwaluw' zichtbaar gemaakt konden worden. De tabellen, gebaseerd op meer dan tweeduizend tellingen, laten grote fluctuaties per jaar zien, uiteindelijk resulterend in een lichte achteruitgang van deze zwaluw in Nederland.

In ons land valt op dat de plekken waar boerenzwaluwen kunnen gaan nestelen zeer divers zijn. Direct na aankomst in Nederland zoeken de boerenzwaluwen naar een geschikte plek om te broeden en daarbij zijn ze bepaald niet kieskeurig. Open landschappen met voldoende zoet water in de omgeving hebben de voorkeur. Daarom zult u vergeefs zoeken naar boerenzwaluwnesten in de duinstreek, in delen van Flevoland en op de Veluwe. In en om woningen, bij boerderijen, rond havens en sluizen, vaak ook onder bruggetjes in de polder. Voor het verankeren van het nest is een richel, een grote spijker, of een balkje al voldoende. Een donkere, overdekte plek heeft de voorkeur. Vaak wordt het nest binnen in een schuur of onder een carport gebouwd. Zelfs lukt het ze al tientallen jaren achtereen om in Huizen, dichtbij het Gooimeer, tegen een verticale muur hun nest te bouwen.

*Bennie van de Brink* is voor het artikel de 'Boerenzwaluwen in Afrika' zelf in de overwinteringsgebieden geweest. Deze survivors komen een maand nadat ze in september uit Nederland vertrokken zijn in Afrika aan. Tot de regentijd daar begint houden ze zich op in de rietkragen langs de rivieren. Daarna zwermen ze uit over het landschap, de miljoenen muggen en termieten achterna. Bedreigingen komen zowel van predators –vogels en uilen- als van mensen die de zwaluw als voedselbron gebruiken.

### Overige geselecteerde artikelen uit de vogelbladen

**Argus** jrg. 36 (2) sept. 2011. Tijdschrift van de Faunabescherming. H. Niessen 'De koppen moeten eraf'. Met angst en beven ziet de faunabescherming de nieuwe natuurwet tegemoet. J. Bouterse bespreekt in 'De toekomst van de natuurbescherming' het boekje van Frans Vera 'Is natuur een constructie?' B. de Jong 'Stop de plezierjacht'. **Dier en Milieu** jrg. 86 (4) aug. 2011. Vakblad voor handhavers op het gebied van Dier en Milieu Kort nieuws: Steltlopers verdwijnen door landbouwgif volgens toxicoloog Tennekkes. **De Dompfhoorn** jrg. 45 (3) sept. 2011. Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. (Nog) weinig

*Gert Bieshaar* heeft samen met Dick Jonkers in de polders van Eemland nestgelegenheid gecreëerd onder duikers en bruggen. In het open waterrijke terrein zijn weinig plekken waaraan de boerenzwaluw een nest kan beginnen. Een mooi, eenvoudig te maken kastje dat luwte en beschutting biedt, is zo te bevestigen onder een bruggetje. Dit in de praktijk succesvol gebleken nestkastje verdient navolging, de bouwtekening is zo te downloaden van de website: [www.jaarvandeboerenzwaluw.nl](http://www.jaarvandeboerenzwaluw.nl). Joop Nijhof ontwierp voor de controle van nesten onder bruggen ook nog een speciale periscoop.

Wanneer je je druk maakt om zo'n doodgewone vogel als de boerenzwaluw, dan moet je bijzondere troeven in de hand hebben wil je medestanders vinden. Jaar in jaar uit met tellingen bezig zijn om zodoende te weten of hun aantal met een paar procent voor- of achteruit gaat, wie krijg je daar nog voor? We willen toch we wel weten of de boerenzwaluw thuis hoort op de Rode Lijst! Hoeveel vogelaars in onze regio werken daadwerkelijk mee om te trend in het aantal boerenzwaluw te weten te komen?

Aanhoudende aandacht is nodig om tot betrouwbare telgegevens van de boerenzwaluw te komen. Nu lopen de schattingen nog uiteen tussen de honderd- en de tweehonderdduizend broedparen. Een marge van honderd procent is wat ruim. Hoort de boerenzwaluw op de Rode Lijst thuis? Jaarlijkse monitoring kan een antwoord geven op die vraag. Ik hoop dat deze luchtacrobaat door het jaar van de boerenzwaluw de aandacht zal krijgen die hij verdient.

vogelnieuws van de nieuwe vogelwerkgroep. **Tussen Duin & Dijk** jrg. 10 (2) 2011. Landschap Noord-Holland F. Visbeen 'Gaaien op de Vijfhoek', er was sprake van een ware invasie, ruim duizend gaaien werden hier geteld. F. Koning 'Gekraagde roodstaarten en koekoeken'. Achteruitgang van het aantal gekraagde roodstaarten had tot gevolg dat de koekoeken die deze vogel als waardvogel gebruikten nu verdwenen zijn. M. Kuiper 'Steenuil langs de Amstel'. Ze leken verdwenen, maar ze zijn terug gevonden. **Dutch Birding** jrg. 33 (4) 2011. Tijdschrift voor

Palearctische vogels. R. Mulder 'Zeevogels kijken voor de Portugese zuidkust'. M. Amezian 'Krekelpriaria broedend in Zuid-Marokko'. M. Berlijn 'Daurische spreeuw op Vlieland, okt.'05'. A. Wassink 'Vier nieuwe soorten voor Kazachstan: de steppeplevier, Franklins meeuw, de maskerklauwier en de Syrische bonte specht'. **Dutch Birding** jrg. 33 (5) 201.1 N. v Duivendijk 'Steppebuizerd in Nederland'. R. Ahmed 'Herkenning van ondersoorten van de koereiger'. R. Altenburg 'Herkenning van tweedejaars Baltische mantelmeeuw'. M. Krijnen 'Amerikaanse oeverloper in Hogerwaardpolder, juli 2011'. R. Gutiérrez 'Hybride ral- en koereigers'. **Fitis** jrg. 47 (3) aug. 2011.. VWG Zuid-Kennemerland H. Vader 'Unieke polder bij Hillegom bedreigd'. Chr. v Deursen 'Nijlgans al langer dan 400 jaar in Nederland'. Verwezen wordt naar de schilderijen van Melchior D'Hondecoeter. **De Kieft** jrg 35 (3) sept. 2011. Vogelbeschermingswacht Zaanstreek. R. Beentjes WG Roofvogels en uilen 'Verslag broedseizoen 2011, waarin 200 vogels werden geringd'. E. Floris 'Grutto's tellen op slaappleatsen'. E. Staats 'Ganzenbeleid in Nederland'. H-J & F. Koning 'Wespendief broedt in Amsterdams waterleidingduinen'. E. Staats 'Vijftig jaar vogelwaarnemingen in de Zaanstreek, deel 7 Zeldzaamheden'. J. v. Bruggen 'Huiszwaluwen en oeverwaluw in 2010, landelijk een positief verhaal'. **De Kruisbek** jrg. 54 (4) sept. 2011. Vogelwacht

Utrecht. F. Sidler 'Verslag midwinter roofvogeltelling 2011'. **Landschap Noord-Holland** jrg. 38 (3) sept. 2011. R. de Vos 'Tellen tot je erbij neervalt', herfsttrek in Noord-Holland. F. Buissink bespreekt een te verschijnen boek over de Kop van Noord-Holland 'Een getormenteerd landschap: Noordkop en Zwanenwater'. **Mens & Natuur** jrg. 62 (3) herfst 2011. IVN-relaties. Geen speciaal vogelnieuws. **De Takkeling** jrg. 19 (2) 2011. Werkgroep Roofvogels Nederland. H. Sevink 'De (roofvogel) –shows de lucht uit'. Rob Bijlsma 'Seksratio van overwinterende bruine kiekendieven'. J. v. Dijk 'Buizerds met afwijkingen'. J. Dellink 'Sperwer verdrinkt ekster'. Rob Bijlsma 'Sperwer op kikkervangst'. M. Duijvestein, J. v. Dijk 'Geslachtsbepaling bij torenvalken op basis van biometrische gegevens'. **Vrienden van 't Gooi** jrg.? (2) 2011 Veel interessants over o.a. de jeneverbes. Geen vogelnieuws. **Onze Waard** jrg. 42 (3) herfst 2011 Natuur- en vogelwacht 'De Alblasserwaard' Ad Kooij 'Broedvogels Alblasserbos 2011'. A. Kolders 'Winterse sferen, kleine zwanen in de polders van de Alblasserwaard'. **De Tringiaan** jrg. 34 (3) aug. 2011 VWG Schagen e.o. T. v.d. Chijs 'Dankzij vogelbescherming minder ganzen gedood'. R. Costers 'Goa, zon- en vogelparadijs'. A. Dwarswaard 'Bollenvogels: patrijs, gele kwikstaart en veldleeuwerik'.

*De besproken tijdschriften zijn er voor alle leden van onze vogelwerkgroep. Nieuwsgierig geworden naar een van de artikelen? Neem op een lezingavond even contact op met een van de bestuursleden.*